

LAUSUNTOYHTEENVETO

VN/12368/2020

30.4.2020

Lausuntoyhteenveto – Arviomuistio tupakoinnin järjestämisestä vankiloissa

1 Johdanto

Oikeusministeriössä on laadittu arviomuistio vankien tupakoinnin järjestämisestä. Muistiossa lähtökohtana pidettiin sitä, että tupakointia ei enää voida järjestää vapaasti vankien asuinselleissä. Muistiossa arvioitiin neljää vaihtoehtoista tapaa järjestää tupakointi tulevaisuudessa: 1) vankien mahdollisuudet tupakointiin olisivat laajat ja tupakoimaan pääsisi joko ulos tai tupakkakoppiin halutessaan 2) tupakointi olisi mahdollista muutamia kertoja päivässä 3) tupakointi olisi mahdollista vain ulkoilujen yhteydessä ja 4) tupakointi vankilassa olisi kielletty.

Lausunnon antoivat: eduskunnan apulaisoikeusasiamies, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö, Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos, Helsingin vankila, Vantaan vankila, Filha ry, Vankilavirkailijain liitto ry ja oikeusnotaari Anton von Schrowe.

2 Yleiset huomiot

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies viittaa ratkaisuunsa EOAK/5349/2019, jossa hän katsoi, että tupakoimattomien vankien ja henkilökunnan terveyden suojelua edellyttävien perusoikeusnäkökohtien sekä tupakoivien vankien henkilökohtaisen vapauden ja yksityiselämän suojan kesken vallitsee ristiriita, joka tulee ratkaista viivytyksettä. Katsoin, että tämän ristiriidan ratkaiseminen vaatii lainsäädäntötoimia, erityisesti perustuslakivaliokunnan kannanottoa. Henkilökunnan ja tupakoimattomien vankien terveyden suojeleminen on julkisen vallan velvollisuus eikä suojeleminen käytännössä onnistu, jos vangit voivat tupakoida asuintiloissaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että tupakoinnin lopettaminen vuoteen 2030 mennessä on säädetty tupakkalain tavoitteeksi. Suomalaisten tupakointi on viime aikoina vähentynyt selvästi. Vuonna 2018 suomalaisista aikuisista 12 prosenttia tupakoi päivittäin. Vangeilla tupakointi on huomattavasti keskimääräistä yleisempää, sillä suurin osa vangeista tupakoi. Tupakkapolitiikan tärkeänä tavoitteena onkin vähentää erityisesti heikossa asemassa olevien, kuten vankien, runsasta tupakointia ja siten edistää vankien terveyttä ja kaventaa terveyden eriarvoisuutta väestössä.

Tupakoinnin kieltäminen vankiloiden selleissä on erittäin perusteltua, sillä tupakansavu leviää selleistä myös yleisiin, savuttomiin tiloihin. Ympäristön tupakansavu ei ole niissä vaaratonta tasoa. On kohtuutonta altistaa

muut vangit ja vankilan työntekijät terveydelle vaaralliselle tupakansavulle. Sellissä tupakointi aiheuttaa lisäksi tulipalovaaran.

Valtiovarainministeriö totesi lausunnossaan, ettei voi tässä vaiheessa ottaa valtiontalouden näkökulmasta tässä vaiheessa kantaa asiaan. Ministeriön mukaan lainmuutokset tulee toteuttaa kehys- ja budjettipäätösten mukaisten määrärahojen puitteissa.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL) kannattaa sitä, että tupakointi vankien asuinselleissä kielletään.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, että suurin osa vankiloista toimii rakenteellisesti vanhoissa rakennuksissa, joissa ei ole tupakan savun leviämisen estämisen kannalta riittävää ilmanvaihtojärjestelmää. Myöskään sellien ovien kiinnipitämisellä ei voida riittävästi estää savun leviämistä yleisiin tiloihin. Vankilan henkilökuntaa käy selleissä säännöllisesti, jolloin he altistuvat tupakan savulle ja savun aiheuttamille jäämille virkatehtävien hoidon aikana myös tällä tavalla. Vankiloiden tilojen savuttomuudella olisi siten merkittävä vaikutus vankiloiden henkilökunnan työturvallisuuteen.

Kriminaalihuollon tukisäätiö toteaa, että suurin osa vangeista tupakoi ja tupakoinnin merkitys korostuu suljetuissa laitosolosuhteissa. Tupakka on voimakkaasti riippuvuutta aiheuttava päihde ja samalla, kun vankien riippuvuutta päihteistä ylipäänsä pyritään vähentämään, on tärkeää panostaa myös tupakoinnin vähentämiseen. Terveydenhuollon puolella on mahdollista saavuttaa pidempiaikaisia säästöjä vankien terveydentilan kohentumassa tupakoinnin lopettamisen kautta. Siksi Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että erityisesti tulee lisätä vankien mahdollisuuksia saada nikotiinikorvaustuotteita ja lääkehoitoa sekä päästä osallistumaan ryhmätoimintoihin, joissa tuetaan tupakoinnin lopettamista.

Vankilavirkailijain liitto VVL r.y. toteaa, että passiivinen tupakointi on erittäin vakava terveysuhka henkilöstölle, tälläkin hetkellä useat virkamiehet altistuvat tupakan savulle sekä myös savun aiheuttamille jäämille vastoin omaa tahtoaan.

Oikeusnotaari Anton von Schrowe katsoo, että sellitupakoinnin kieltämiselle on arviomuistiossa esitetyllä tavalla olemassa hyväksyttävät ja osin myös ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöön palautuvat perusteet.

3 Laaja tupakointimahdollisuus (vaihtoehto 1)

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ei pidä käytännössä mahdollisena toteuttaa laajan tupakointimahdollisuuden järjestämistä suljetuissa vankiloissa. Hän kiinnittää myös huomiota siihen, että vapauden menetys rajoittaa vankien itsemääräämisoikeutta monin tavoin. Vapautensa menettänyt joutuu laitosolosuhteissa väistämättä noudattamaan laitoksen aikatauluja ja sen tarjoamia mahdollisuuksia esimerkiksi ruokailun tai harrastusten ajankohdan ja laadun suhteen. Hän ei näe perusteita, joilla juuri tupakointiin tulisi tarjota yksilöllinen mahdollisuus, toisin kuin monien muiden myös itsemääräämisoikeuden piiriin kuuluvien toimintojen osalta.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että vaihtoehtoissa 1 ja 2 edellytyksenä tupakoinnin järjestämiselle olisi erillisten tupakointitilojen hankkiminen. Viitaten Työterveyslaitoksen Helsingin vankilassa tekemiin mittauksiin, hän pitää epäselvänä, voidaanko tupakointitilojen avulla estää tupakansavun kulkeutuminen yleisiin tiloihin. Hän pitää tarpeellisena jatkovalmistelussa selvittää, voidaanko tupakointitilojen avulla estää se, ettei tupakoinnista aiheudu vaaraa terveydelle. Ellei tästä voida varmistua, ei tällainen sääntely tule kyseeseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei pidä vaihtoehtoa kannatettavana vankien terveyden kannalta eikä realistisena siitä aiheutuvien kustannusten kannalta. Ministeriö kiinnittää huomiota tupakointitilojen rakentamisen laatuvaatimuksiin ja ylläpitokustannuksiin.

THL:n mukaan järjestely ei edistäisi vankien tupakoinnin vähentämistä eikä siten edistäisi kansanterveyttä eikä terveyden eriarvoisuuden vähentämistä. Tutkimusten perusteella tupakoinnin rajoittamisella vankiloiden sisätiloissa on vain vähän vaikutusta vankien tupakointiin.

Filha ry kiinnittää huomiota siihen, että vangeille tarjottava laaja tupakointimahdollisuus ei edistä vankien tupakoinnin vähentämistä. Tekemisen puute voi lisätä tupakointia siitä, mitä riippuvuuden ylläpitäminen muuten edellyttäisi. Tämä voi vahvistaa tupakkariippuvuutta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö toteaa, että lisäresurssien tarve on vaihtoehdossa liian suuri tupakoinnin järjestämiseksi. Vaikeuttaisi vankiloiden päivittäisten toimintojen järjestämistä merkittävästi. Vaihtoehto ei myöskään edistä terveysnäkökulmaa.

Oikeusnotaari Anton von Schrowe pitää perusteltuna arvioida vaihtoehtoa, jossa vankiloihin hankitaan tupakointitilat. Niihin pääsy olisi kuitenkin rajoitettua esimerkiksi niin, ettei tupakoimaan pääse yöaikaan. Tämä ratkaisu olisi tupakoijan itsemääräämisoikeuteen vähemmän puuttuva kuin muut vaihtoehdot. Kustannuksetkin olisivat pienemmät, kun yöaikaista tupakointia ei pitäisi järjestää.

4 Tupakointi ulkoilussa tai muutaman kerran päivässä (vaihtoehdot 2 ja 3)

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota näistä vaihtoehdoista aiheutuviin vakavasti vankilaturvallisuutta vaarantaviintekijöihin, joita apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussakin on käsitelty. Rajoitusten asettaminen edellyttää toimivia tukitoimia.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että vaihtoehtoon 2 liittyy samoja ongelmia kuin vaihtoehtoon 1. Terveysnäkökulmasta on parasta, mitä vähemmän tupakoidaan. Vaihtoehto 3 edellyttää tukitoimia riippuvuuteen.

THL katsoo, etteivät ehdotukset edistä merkittävästi vankien terveyttä, koska vähäinenkin tupakointi lisää tupakoinnista aiheutuvia sairauksia. Rajoitusten toteuttaminen edellyttää tukitoimia tupakoinnin lopettamiseen.

Vankiterveydenhuollon yksiköstä saadun lisäselvityksen perusteella tukitoimien resurssitarpeet eivät merkittävästi eroa, oli sitten kyse tupakoinnin täyskiellosta tai tässä kohdassa esitetyistä rajoituksista.

THL:n mukaan tupakoinnin kieltäminen sisätiloissa vähentää sekä vankien että vankilan henkilökunnan altistumista tupakansavulle. Kuitenkin tutkimukset osoittavat, että osittaiset tupakointikiellot vankilan sisätilassa vähentävät tupakansavulle altistuksen määrää, mutteivät kokonaan poista altistusta ja siihen liittyviä terveyshaittoja. Lisäksi tupakointitilojen tekniset ratkaisut ja tehokkaan ilmastoinnin järjestäminen tupakansavun poistamiseksi aiheuttavat kustannuksia.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö pitää toiseksi parhaana vaihtoehtona tupakoinnin järjestämistä ulkoilujen yhteydessä. Tämä edellyttää kuitenkin sääntelyä tupakan käsittelystä ja muun muassa tupakan säilyttämiseen tarkoitettujen lokeroiden hankkimista. Salatupakoinnista voi aiheutua arviomuistiossa kuvatuin tavoin erittäin suuria aineellisia vahinkoja ja lisäksi merkittävää vaaraa sekä henkilökunnan että vankien hengelle ja terveydelle.

Keskushallintoyksikkö kiinnittää huomiota myös siihen, että jos tupakointiasemia hankitaan vaihtoehtojen 2 tai 1 mukaisesti, tupakointiasemia tulisi tarkastaa samaan tapaan kuin vankien käyttämiä tiloja, jolloin henkilökunta altistuisi jatkossakin savun tai savujäämien aiheuttamille haitoille, vaikkakin nykytilaa vähemmän.

Helsingin vankilassa tupakointi vankien asuinselleissä on kielletty, mutta tupakoimaan pääsee vähintään kolme kertaa päivässä. Vankila toteaa lausunnossaan, että vaikka tupakkatuotteet ja sytytysvälineet ovat henkilökunnan hallussa, tupakointia sellissä esiintyy edelleen runsaasti. Lieveilmiöitä on tupakoinnin lisäksi sähkölaiteviat, kun vangit sytyttävät tupakoita vaihtoehtoisin keinoin. Tästä johtuvan taloudellisen haitan lisäksi siitä aiheutuu todellista vaaraa vangille itselleen ja muille vangeille ja henkilökunnalle. Vaaraa aiheuttaa sähkötapaturman mahdollisuus tai tulipalo. Tilanteeseen on vaikea puuttua nykyisin toimin.

Helsingin vankilasta saatujen lisätietojen perusteella tupakointimääräysten rikkomisesta on helmi-maaliskuussa kirjattu 136 kurinpitoilmoitusta. Rikkoutuneita sähkölaitteita korjataan osastoilla jatkuvasti.

Vantaan vankilassakin tupakointi vankien asuinselleissä on kielletty, mutta tupakoimaan pääsee vähintään kolme kertaa päivässä. Vankila toteaa lausunnossaan, että siellä vankilarakenne mahdollistaa tupakoinnin osin tupakkakopeissa tai osin osastojen parvekkeilla, mikä poikkeaa Helsingin vankilasta. Vantaallakin tupakointivälineet ovat henkilökunnan hallussa, mutta niitä on helppo kuljettaa selliin ilta- ja yöaikaista tupakointia varten. Sähkölaitevikoja ei ole ollut runsaasti, koska myös sytytysvälineet on helppo salakuljettaa selliin. Tupakan-tumpeja kuitenkin piilotetaan ilmastointiputkiin, mikä lisää tulipalovaaraa. Ilmoituksia tupakoinnista tulee jonkin verran, mutta ne eivät ole hallitseva peruste kurinpitoasioissa. Tupakointivälineiden käsittely aiheuttaa henkilökunnalle ylimääräistä työtä.

Vantaan vankila pitää ongelmallisena, jos sellitupakointiin ei puututa ja sallivaa tupakointikulttuuria ja näennäisiä kontrollitoimia pidetään yllä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää vaihtoehtoa 2 toteutettavissa olevana ja realistisimpana vaihtoehtona. Vaihtoehto aiheuttaisi vähiten haittaa vankiloiden toiminnalle ja päiväjärjestykselle, vaikka vaatiikin henkilöstöresursseja. Tavoitteena tulisi olla tupakkariippuvuuden vähentäminen tai kokonaan tupakoinnin lopettaminen. Vaihtoehdossa 3 säätiö pitää ongelmallisena sitä, että ulkoilu tarkoittaisi pelkkää tupakointia ja riskinä olisi, että poltettujen savukkeiden määrä lisääntyisi.

Filha ry toteaa, että rajoitukset vähentävät tupakoinnista aiheutuvia haittoja. Mahdollisuus tupakoida ylläpitää kuitenkin tupakkariippuvuutta. Tupakasta saatava nikotiiniannos ei näissä vaihtoehdoissa riitä nikotiinin puutteesta aiheutuvien vieroitusoireiden välttämiseksi. Järjestelyt edellyttävät vahvaa terveydenhuollon tukea.

5 Tupakoinnin täyskielto

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää tupakoinnin täyskieltoa vankilan toiminnan ja järjestyksen sekä tupakoimattomien henkilöiden terveyden kannalta selkeästi parhaana vaihtoehtona.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että tupakoivien vankien kannalta täydellinen tupakointikielto puuttuu eniten perustuslain turvaamaan henkilökohtaiseen vapauteen ja yksityiselämän suojaan, kun sinänsä laillisen nautintoaineen käyttäminen kiellettäisiin. Hän ei kuitenkaan näe tupakoijan itsemääräämisoikeuden kannalta suurta eroa siinä, rajoitetaanko tupakointi 1-3 kertaan päivässä verrattuna täyskieltoon. Rajoitus on joka tapauksessa huomattava runsaasti tupakoivan henkilön näkökulmasta. Asiaa tulisi jatkovalmistelussa tarkemmin selvittää.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää myös huomiota siihen, että toisen laillisen päihteen, alkoholin käyttö on katsottu voitavan kieltää vankiloissa.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, ettei hän käytettävissään olevien tietojen perusteella pidä mahdottomana, että suljetussa vankilassa tupakoinnin rajoittamisesta turvallisuuden ja terveyden takaamiselle aiheutuvat ongel-

mat ovat riittävän painavia perusteita tupakoinnin täyskiellolle. Tämän perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyyden kannalta olennaista nähdäkseni on, että fyysisistä ja psyykkistä vieroitusoireista kärsivien vankien oireita hoidetaan asianmukaisesti heti vankilaan saapumisesta lähtien.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että tupakoinnin täyskieltokaan ei täysin estäisi tupakan salakuljettamista vankilaan ja selleihin.

Sisäministeriö toteaa, että tupakoinnin kieltäminen vankilassa kokonaan vaikuttaa rajoituksena lähtökohtaisesti erityisen ankaralta. Rajoituksen oikeasuhtaisuus saattaa olla kyseenalainen, jos tupakointiin liittyviin ongelmiin ja haittoihin, kuten sellissä salaa tupakointiin, voidaan vaikuttaa esimerkiksi tupakan ja sytyttimien hallussapitoa koskevilla ratkaisulla.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tupakoinnin täyskieltoa parhaana vaihtoehtona terveyden näkökulmasta. Se olisi myös vankien kannalta selkein ratkaisu. Täyskielto edellyttää tukitoimia tupakoinnin lopettamiseen. Vieroitusoireita voidaan hoitaa nikotiinikorvaushoitotuotteilla ja lääkkeillä. Tupakoinnin lopettaminen parantaisi vankien terveyttä ja elämänlaatua sekä vähentäisi terveyden eriarvoisuutta. Tupakoinnin lopettamisella olisi lisäksi positiivisia vaikutuksia vankien taloudelliseen tilanteeseen. Tupakoinnin lopettamisen tukitoimissa tulisi olla käytettävissä terveydenhuollon ammattilainen.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että vankien tupakoinnin järjestämisessä perustuslain näkökulmasta olennaiseksi muodostuu tupakoijan itsemääräämisoikeuden mahdollinen rajoittaminen. Vangeilta on kuitenkin vankilassa rajoitettu tai kielletty muitakin, myös riippuvuutta aiheuttavia asioita, jotka ovat vankilan ulkopuolella sallittuja. Tällaisia voivat olla esimerkiksi päihteet ja jotkut pelit.

THL katsoo, että tupakoinnin täyskielto vankiloissa olisi paras toteutustapa. Tupakoinnin täyskiellot vankiloissa, niin sanotut savuttomat vankilat, vähentävät merkittävästi sekä vankien että vankilan työntekijöiden altistumista tupakansavulle. Vankien terveys paranee ja kuolleisuus tupakan aiheuttamiin sairauksiin vähenee. Tupakoinnin täyskielto voidaan katsoa myös terveyden eriarvoisuutta vähentäväksi toimenpiteeksi ja siten perustelluksi.

Täyskielto edellyttää toimivia tukijärjestelyjä, joista aiheutuvat kustannukset on arvioitu oikein muistiossa. *THL* toteaa, että kansainvälisen tutkimusnäytön perusteella tupakasta vieroitus, sekä lääkkeetön että lääkkeellinen, on erittäin kustannustehokasta terveydenhuollolle. Kustannuksia säästyisi myös siitä, ettei erillisiä tupakointipaikkoja sisä- tai ulkotiloihin tarvitsisi järjestää.

Rikosseuraamuslaitos esittää kantanaan, että perusoikeuskysymyksetkin huomioon ottaen tupakointi vankiloissa tulisi kieltää kokonaan. Perustelujen osalta Rikosseuraamuslaitos viittaa oikeusministeriön arviomuistiossa toteamaan. Täyskielto olisi tehokkain keino niin henkilökunnan kuin vankien terveyden edistämiseksi ja salatupakoinnin estämiseksi.

Täyskiellon toteuttaminen vaatisi lisäresursseja nikotiiniriippuvuuden aiheuttamien vieroitusoireiden hoitamiseen ja tupakoinnin lopettamiseen liittyvän neuvonnan antamiseen. Vankien taloudellinen tilanne huomioon ottaen ja tupakointimahdollisuuden estyminen valtiovallan toimien vuoksi olisi perusteltua, että korvaushoitotuotteet olisivat vankien käytössä maksutta erikseen määritellyn ajan, jona aikana vieroitus voitaisiin toteuttaa lääketieteellisesti perustellulla tavalla. Tupakointikiellon kustannukset olisivat kuitenkin kokonaisuutena merkittävästi pienemmät kuin vaihtoehdoissa, joissa suljettuihin vankiloihin olisi hankittava erillisiä tupakointiasemia.

Helsingin vankila pitää tupakoinnin täyskieltoa parhaana vaihtoehtona. Tämäkään ei täysin estä tupakan salakuljettamista vankilaan, mutta ilmiön voidaan arvioida jäävän marginaaliseksi.

Vantaan vankila pitää tupakoinnin täyskieltoa parhaana vaihtoehtona. Tupakoinnin täyskielto lisäisi vankiloiden paloturvallisuutta, koska silloin ei ole tarvetta tulentekovälineille. Tupakoinnin kieltämisellä ehkäistään henkilökunnan ja muiden vankien passiivista tupakointia. Samalla kun poltettava nautintoaine otetaan pois, niin tulee olla tarjolla laajempi valikoima muita korvaavia nikotiinituotteita, jotta vältetään vankien aggressiiviselta käyttäytymiseltä vierotusoireiden vuoksi.

Filha ry katsoo, että tupakoinnin täyskielto edistää parhaiten vankien terveyttä. Vaikka tupakkatuotteita ei saisi vankilassa ollessa käyttää vankien nikotiiniriippuvuus on mahdollista hoitaa tehokkaasti nikotiinikorvaustuotteilla tai reseptilääkkeillä yhdistettynä psykososiaaliseen tukeen. Tupakka- ja nikotiinituotteista vapaa vankila tukisi parhaalla mahdollisella tavalla vankien tupakkariippuvuudesta irti pääsemistä ja terveyttä. Toiminta olisi kustannusvaikuttavaa sekä henkilöstöresurssien kannalta, että terveysnäkökulmasta. Yhdistys viittaa myös muualta maailmasta saatuun tutkimustietoon, jonka mukaan psykiatrisessa sairaalassa asetettu tupakointikielto oli vähentänyt potilaiden väkivaltaista käyttäytymistä.

Yhdistys toteaa, että kielto vaatii vahvan vankiterveydenhuollon tuen niin, että lopettaminen on mahdollista ilman että tupakoi- ja kärsii vieroitusoireista.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että tupakoinnin täyskielto vaatisi erittäin pitkän siirtymäajan toimiakseen. Vaihtoehto aiheuttaisi massiivisen ongelman tupakan salakuljettamisen ja sellipolttamisen lisääntyessä.

Vankilavirkailijain liitto VVL r.y. pitää tupakoinnin kieltämistä vankiloissa parhaana vaihtoehtona. Liitto perustelee näkemystään muista toteuttamisvaihtoehdoista aiheutuvilla haittavaikutuksilla.

Oikeusnotaari Anton von Schrowe ei pidä hyväksyttävänä kieltää tupakointia kokonaan sillä perusteella, että muissa vaihtoehdoissa esiintyy salatupakointia vankien selleissä. Hän kiinnittää huomiota siihen, etteivät muista vaihtoehdoista aiheutuvat kustannusvaikutukset voi olla peruste perusoikeusrajoitukselle.

6 Tupakointi avolaitoksissa

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että avolaitoksissa olevien vankien on mahdollista vapaa-aikanaan tupakoida ulkotiloissa ainakin aamusta iltaan. Järjestely lienee varsin vakiintunut ja toimiva. Suljettuja vankiloita koskevan lainsäädäntömuutoksen yhteydessä lienee syytä kuitenkin säätää selvyyden vuoksi myös tupakoinnista avolaitoksissa. Arviomuistiossa esitetään, että yhdenvertaisen kohtelun kannalta voisi olla perusteltua kieltää tupakointi myös avolaitoksissa. Tältä osin apulaisoikeusasiamies toteaa, että yhdenvertaisuudella ei voida perustella sellaista perusoikeusrajoitusta, jolle ei muutoin ole mitään perusteita. Avolaitosten luonne poikkeaa suljetuista vankiloista, ja vankien tupakointiin avolaitoksissa ei hänen tietääkseen liity vastaavia ongelmia, joilla suljettujen vankiloiden tupakointikieltoa voidaan perustella.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että yhdenvertaisuusseikat huomioon ottaen tupakointikielto tulisi säätää koskemaan suljettujen vankiloiden lisäksi avolaitoksia. Täyskiellon vaikutus rikkeiden määrään olisi todennäköisempi suurempi avolaitoksissa, joiden osalta tupakan ja tupakointivälineiden salakuljetus ja salapolttaminen voisi muodostua haasteellisemmaksi ongelmaksi kuin suljetuissa vankiloissa. Avolaitosten rakennusten rakenteet huomioon ottaen salatupakoinnin mahdolliset seuraukset esimerkiksi tulipalon muodossa eivät kuitenkaan olisi yhtä suuria kuin suljetuissa vankiloissa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kiinnittää huomiota siihen, että tupakoinnin täyskielto edellyttäisi avolaitoksissa tupakoinnin valvontaa.

Oikeusnotaari Anton von Schrowe katsoo, että avolaitoksen tupakointikiellolla ei olisi mitään tekemistä niiden syiden kanssa, joiden vuoksi tupakointikieltoihin on ryhdytty. Toiseksi yhdenvertaisuudessa on kysymys siitä,

että samanlaisia on kohdeltava samalla lailla. Avolaitokset eivät kuitenkaan ole tässä suhteessa samanlaisia: merkittävimmät kiellon perusteeksi esitetyt haitat eivät ole käsillä avolaitosolosuhteissa.

7 Yhteenveto

Lausunnonantajat kannattivat tupakoinnin kieltämistä vankien asuinselleissä ja muissa sisätiloissa.

Lausunnonantajien enemmistö ei pitänyt mahdollisena järjestää laajaa tupakointimahdollisuutta esimerkiksi erillisten tupakointitilojen avulla. Tupakointitilojen käyttökelpoisuuteen vankilaolosuhteissa kiinnitettiin huomiota muutamissa lausunnoissa.

Lausunnonantajien enemmistö piti tupakoinnin täyskieltoa perustelluimpana vaihtoehtona, esimerkiksi vankien ja henkilökunnan terveyden edistämisen, vankilan toimintojen järjestämisen ja vankilaturvallisuuden kannalta. Muihin vaihtoehtoihin liittyy erityisesti sellissä salaa tupakoinnista aiheutuvia ongelmia. Mm. eduskunnan apulaisoikeusasiamies piti mahdollisena, että nämä ongelmat ovat vankilaturvallisuuden kannalta riittävä peruste tupakoinnin täyskiellolle.

Muutamassa lausunnossa kiinnitettiin kuitenkin huomiota siihen, ettei avolaitoksissa ole perusteita suljettuja vankiloita vastaaville rajoituksille.

Lausunnonantajat pitivät välttämättömänä huolehtia tupakoivien vankien tukitoimista, jos tupakointia rajoitetaan.